

Eesti ajalookirjanduse 2008. a. preemia

Preemia üleandmine, vasakul Arvo Tering. Foto: H. Tamman

■ 2008. aastal ilmunud ajaloouurimuste ja ajaloolaste teoste hulgast valis aasta parima välja komisjon koosseisus Eero Medijainen (esimees), Väino Sirk ja Juhan Kreem.

Preemia kandidaate oli ühtekokku kaheksa. Iseloomustatagu neid preemiakomisjoni koosoleku protokollis leiduvate hinnangutega.

1. Küllo Arjakas avaldas ülevaate poliitiku ja arstiteadlase Konstantin Koniku eluloost „Konstantin Konik: unustatud suurmees” (EPL, 2008). Konik oli mees, kes kirjutas alla iseseisvusmanifestile, aga kelle kohta seni üldkäsitus puudus. Küllo Arjakas on andnud pildi kohusetundlikust inimesest, keda iseloomustasid selged töökspidamised. Teos on väärikas eeskuju ka teistele Eesti poliitikute kohta koostatavatele uurimustele.

2. Ago Pajuri koostatud on Rahvusarhiivi

allikapublikatsioon „Eesti! Sa seisad lootusriikka tuleviku lävel, kus sa vabalt ja iseseisvalt oma saatust määrata ja juhtida võid. Eesti riikluse alusdokumendid 1917–1920” (Rahvusarhiiv, Tartu, 2008). Selle meenelise ilmega kogumiku puhul on oluline, et Eesti iseseisvuse sünni kajastavaid dokumente leiab nüüd ühest terviklikust ja tänapäevasest teosest.

3. Huvitav raamat on Aivar Jürgensoni „Siber – vabaduse ja vangiahelate vahel” (Argo, 2008). Selle teose peamotiiv on nn. Siberi identiteet, mis erineb oluliselt muu Venemaa identiteedist. Autor on Siberi looduse ning uhke, kuid siiski abitu rahva ajaloo hea tundja. Raamatul on üldhariv ja tunnetuslik väärtus, ta vooruseks on selge ülesehitus.

4. Kaido Lauritsa „Saksa kultuuroromavalitus Eesti Vabariigis 1925–1940. Monograafia ja

allikad” (Rahvusrhiiv, 2008) ühendab endas saksa kultuuriomavalitsust käsitleva uurimuse ja allikmaterjalide kogu. Eesti kultuuriomavalitsuste seadust on maailmasõdadevahelisel ajal peetud üheks suuremaks panuseks maailmapoliitikasse ja kultuuri.

5. Margus Laidre „Dorpat 1558–1708. Linn väe ja vaenu vahel” on kompetentne ja esinduslik narratiiv, mis toob silme ette Tartu linna sõdade ja rahvusvaheliste suhete tõmbetuultes 16.–18. sajandil. Komisjon tõstis esile autori kaasahaaravat jutustamisoskust ning põhjalikku kirjanduse ja allikate tundmist. Soovida jätsid kontseptuaalne selgus ning asjakohane kokkuvõte.

6. Anu Männi „Kirikute hõbevara. Altaririistad keskaegsel Liivimaal. Eesti kirikute sisustus I.” (Muinsuskaitseamet, 2008) on Tunas (2009, nr. 1) juba Ivar Leimuse poolt arvustatud. Komisjon tõstis esile uurimuse aksioloogilist aspekti, raamatus sisalduvat kataloogi. Altaririistad ei olnud mitte lihtsalt tarbeesemed, vaid tähendasid rohkemat. Raamat avardeb kesk- ja varauusaja kunstikäsitlust ning lisab uusi tahke tollase inimese käitumise, mõtte- ja tundemaailma mõistmisel.

7. Rahvusraamatukogu on üllitanud teose „Ajaloikirjutaja aeg. *Aetas historicorum*”, mille on koostanud Piret Lotman. Artiklikogu on sarjast „Raamat ja aeg”. Keskendutud on vanema raamatukultuuri teemadele, kuid on ka laiemaid ja teoreetilisi käsitlusi. Tegu on uudse ja kaasa mõtlema paneva artiklikoguga, mida on käsitlenud Indrek Jürjo (Tuna 2009, nr. 1).

8. Arvo Teringu monograafiat „Eesti-, liivi- ja kuramaalased Euroopa ülikoolides 1561–1798” (Eesti Ajalooarhiiv, 2008) on Tunas juba käsitlenud Vello Helk (2008, nr. 4). Preemiakomisjon valis auhinna väärilisena välja just selle teose. Valikut põhjendati nii: „Arvo Teringu monograafia on pikaajalise uurimistöö tulemus, seda iseloomustab põhjalikkus, range täpsus ja ammendatus. Käsitluse ajalisteks raamideks on ühelt poolt Vana-Liivimaa poliitilise süsteemi lagunemine ja teiselt poolt Balti provintsidest pärit üliõpilaste välismaalt kojukutsumine Paul I ajal. Teos keskendub Baltikumist pärit üliõpilaste sotsiaalsele ja etnilisele päritolule, nende varasemale haridusteele kodumaal ning ülevaatele elu- ja õppimistingimustest välismaal. Rikkaliku empiirilise materjali toel tulevad esile need seosed, mille kaudu siinsed provintsid olid ühenduses Euroopa keskustega. Teose teljeks on humanismi- ja valgustusideede jõudmine välismaal õppinute kaudu Baltimaale, väärtuslik on nii mentaliteedi kui ideeajaloo uurimine, uurimus aitab mõista Balti provint-

side haritlaskonna kujunemist. Tehtud töö kvantiteet on aukartustäratav, andmekogumi ulatusest tulenevalt on autori järeldused Balti provintside haritlaskonna kujunemise kohta fundamentaalsed.”

Niisiis, 2008. aasta ajalookirjanduse auhinna pälvis Arvo Tering.

A. L.